

Till: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Kopia: Försvarsmakten (Ledningsstabens Totalförsvarssektion)

Rekommendationer till MSB inför fortsatt arbete att utveckla det civila försvaret som en del av totalförsvaret

Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) rekommenderar MSB att i utvecklandet av civilt försvar:

1. ta fram en klar och tydlig definition av vilka områden i samhället som är skyddsvärda,
2. bygga på företagens egna samverkansplattformar, samt
3. skapa avsiktsförklaringar med näringslivets aktörer om viljan att ta ansvar för skyddet av samhället.

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bedriver idag ett brett arbete¹ med att utveckla och stärka myndighetens kontakter med näringslivet i syfte att öka företagens insikter, delaktighet och ansvar för samhällets krishantering. För att stärka det civila försvaret inom totalförsvaret bör MSB kunna bygga vidare på det etablerade arbetet inom dessa områden.

Föreningen vill med denna skrivelse ge myndigheten några förslag och dela några erfarenheter².

För att framgångsrikt stärka det civila försvaret behöver MSB ha en övergripande förmåga att:

- överblicka näringslivet och ha aktuella kunskaper om näringslivet,
- se samband och dra slutsatser om konsekvenser av utvecklingen i näringslivet för samhällets säkerhet och beredskap, både som hot mot samhället och som möjliga resurser för att stärka säkerhet och beredskap,
- ha förståelse för vad den tekniska utvecklingen kan innebära,
- överblicka beroenden i den samhällsviktiga verksamheten,
- överblicka pågående samverkan mellan det offentliga och näringslivet,
- identifiera hinder och allmängiltiga problem för samverkan även vid höjd beredskap och krig,
- bidra med metodstöd och tekniskt stöd för privat-offentlig samverkan som bygger förtroende i fred, samt
- samverka med Försvarsmakten för att identifiera de direkta och indirekta beroenden som finns till den militära delen av totalförsvaret.

Förmågan bygger på att MSB:

- integrerar näringslivet som en likvärdig aktör i arbetet med samhällets säkerhet vid planering och genomförande av utbildningar, övningar och finansiering,
- tillvaratar och förmedlar erfarenheter från näringslivet och från offentlig sektor av exempelvis omvärldsanalys, riskanalyser och krishantering,
- utvecklar de kontakter och nätverk som krävs för att kunna möta förändrade behov och förutsättningar, men även vårdar skapade kontakter,

---

¹ Diarienummer: 2017-7117. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet: Svar på regeringens uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* (Ju2017/ 05789/ SSK, Regeringsbeslut II:19, 2017-06-29)

² Medlemsgruppen för samhällssäkerhet har varit ansvarig för beredning av denna skrivelse

- kontinuerligt samlar in kunskap om pågående samverkansprojekt, i Sverige och i andra länder, och även har förmåga att analysera och förstå samverkansformens faser, utmaningar och möjligheter, samt
- löpande genomför utbildningar och övningar med berörda aktörer.

Dessvärre är det vår uppfattning att MSB, om än med goda avsikter, inte fullt ut haft förmågan att möta ovan behov. Redan i nuvarande system med krisberedskap (med undantag av informationssäkerhet och samverkan inom den finansiella sektorn) är företagens delaktighet undermålig. Vad krävs för att lyckas vid höjd beredskap och krig när vi inte lyckas i fred och vid kris? Vad ger arbetet med krishantering i fred för vägledning för civilt försvar?

MSB har regelbundet redovisat behov av och förutsättningar för en ökad samverkan mellan stat och näringsliv i frågor som rör en ökad säkerhet i samhället. I regeringsuppdraget³ om en grundsyn för totalförsvaret konstaterar MSB att "företagen behöver involveras i arbetet med samhällets säkerhet och förberedelserna för höjd beredskap"⁴ samt att förmåga redan idag behöver finnas för "att genomföra företagsplanering"⁵.

Det finns en mängd olika åsikter och synsätt om näringslivets roll och ansvar, vilket gör att det är svårt att ge någon generell beskrivning av det bästa tillvägagångssättet när företagens delaktighet i det militära försvaret och det civila försvaret ska utvecklas. En av de, i vår mening, grundläggande utmaningarna för MSB har visat sig vara att klarlägga vilket ansvar företag har i arbetet med samhällets säkerhet samt vilka verksamheter (områden, organisationer och företag) som är skyddsvärda. Vidare behöver myndigheten säkerställa att företag i ökad utsträckning kan bli delaktiga i arbetet med samhällets säkerhet – på ett sätt att det passar företagens förutsättningar – och aktivt bidra till att utveckla den egna robustheten.

Den stora bristen är – på kort sikt – samtidigt inte samverkan. Utan mod att agera och prioritera. Denna skrivelse vill påvisa de möjligheter vi ser för MSB med utgångspunkt i nuvarande uppdrag. Det finns samtidigt tydliga begränsningar. En är resurser, vilket delvis är en politisk fråga. Det finns även brister i lagstiftningen för vilket MSB inte bär ansvar, men som begränsar myndighetens förmåga.

Dagens skrivningar i lag och förordning omfattar enbart nationell säkerhet. Nya säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen öppnar samtidigt för en bredare tolkning, tyvärr utan förskrivningsrätt för MSB. Myndigheten bör likväl, utifrån uppdraget om civilt försvar, föreslå regeringen en klar och tydlig definition av vilka områden i samhället som är skyddsvärda. Samhällsviktiga verksamheter bör inom civilt försvar behandlas efter det reella förhållandet att flera av dessa i Sverige, t ex telekominfrastruktur har både offentliga och privata ägare och operatörer.

---

³ MSB 2016-25. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap & Försvarsmakten. *Sverige kommer att möta utmaningarna: Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering av totalförsvaret*

⁴ MSB 2016-25. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap & Försvarsmakten. *Sverige kommer att möta utmaningarna: Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering av totalförsvaret, s.3*

⁵ MSB 2016-25. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap & Försvarsmakten. *Sverige kommer att möta utmaningarna: Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering av totalförsvaret, s.12*

1. Bakgrund

Avregleringar, globalisering och Internet har tillsammans medfört omfattande strukturella förändringar i samhället. Många europeiska länder, inklusive Sverige, har helt eller delvis privatiserat bl.a. energiförsörjning, elektroniska kommunikationer och transporter. Konkurrensen inom många för samhället viktiga verksamheter har intensifierats och många företag har genomfört kostnadsreduceringar. Allt detta påverkar samhällets säkerhet och förmåga till civilt försvar. Hot mot samhället har både en säkerhetspolitisk och en näringspolitisk dimension. Mot bakgrund av sårbarhetens ändrade karaktär bör nya former utvecklas för hantering av denna sårbarhet.

2. Samhällets sårbarhet har ändrat karaktär

Försvarsberedningen uttrycker att "näringslivet utför en stor del av den samhällsviktiga verksamhet som bedrivs inom exempelvis energiförsörjning, livsmedelsförsörjning, transporter, hälso- och sjukvård samt kommunal service. Näringslivet utgör därmed också en viktig del av totalförsvaret. Det finns lagstadgade krav på näringslivet att delta i totalförvarsplaneringen, t.ex. är företag skyldiga att bidra med de uppgifter om sin verksamhet som en totalförvarsmyndighet kan behöva för sin planering."⁶

För att näringslivet ska kunna utföra denna plikt krävs, inte bara tydliga regelverk och riktlinjer kring vad som förväntas, utan även gemensamma utbildningar och övningar för att bibehålla förmågan. MSB lyfter i sin rapport "*Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet*" fram hur kopplingarna mellan den offentliga sektorn och det privata näringslivet redan är omfattande och att de växer i en stadig takt. Med tanke på hur stor del av den samhällsviktiga verksamheten och den kritiska infrastrukturen som ägs av privata aktörer är det inte möjligt att den offentliga sektorn agerar uteslutande på egen hand. Kompetens och resurser finns och den offentliga sektorn är beroende av de tjänster och produkter som företagen levererar. Därmed är det viktigt att fortsätta att bygga där vi står och inte lägga resurser på att bygga nytt.

Emellertid är det precis som MSB:s rapport⁷ påpekar en utmaning då staten har det yttersta ansvaret gentemot medborgarna avseende samhällets funktionalitet. Den privata sektorn måste komplettera och förstärka vissa strukturer och åtgärder på ett sätt som gagnar både samhällets och företagens behov av säkerhet och minskad sårbarhet. Företagen är beroende av dels att samhället fungerar, bl.a. för att försäkra sig om att ingångna avtal följs och att kunder kan känna trygghet vid affärer, dels att det finns en fungerande marknad för handel med varor och tjänster. Det är därför ett gemensamt ansvar för offentlig sektor och näringsliv att samverka kring civilt försvar. Det finns ett ömsesidigt intresse för detta, även om utgångspunkterna för samverkan delvis skiljer sig åt.

3. Privat-offentlig samverkan – gemensamt ansvar för samhällets säkerhet

Med hänsyn till det förhållande som råder mellan privat och offentlig sektor bör det finnas en gemensam bild av inbördes beroendeförhållanden mellan privata och offentliga aktörer i samhället, ett gemensamt intresse för ett robust samhälle och en gemensam känsla för betydelsen av

---

⁶ Ds 2017: 66. Försvarsberedningen. *Motståndskraft: Inriktning av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021-2025*, s.32

⁷ Diarienum: 2017-7117. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet: Svar på regeringens uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Ju2017/05789/SSK, Regeringsbeslut II:19, 2017-06-29)*

ömsesidigt ansvarstagande.

För att möjliggöra denna samverkan och dessutom uppnå ett resurseffektivt arbete krävs tydliga riktlinjer och kontrollerande organ. MSB föreslår i tidigare nämnd rapport att MSB ska agera tillsynsorgan i frågor rörande cyber- och informationssäkerhet⁸. I likhet med det förslaget ser vi att MSB även bör agera tillsynsorgan i frågor rörande totalförsvaret. Då MSB antar rollen som tillsynsorgan blir översynen av arbetet tydlig. Vidare skapas ett naturligt forum för att utforma en gemensam kartläggning samt en tydlig rollbeskrivning. Detta leder i sin tur till ett mer resurseffektivt arbete.

Tillsammans med Försvarsmakten lyfter MSB i sin rapport *"Försvarsmaktens och Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps redovisning av regeringsuppdrag om gemensamma grunder för en sammanhängande planering av totalförsvaret"* vikten av en gemensam grundsyn i arbetet med en modern totalförvarsplanering. I rapporten hävdas att en gemensam grundsyn behöver revideras och vidareutvecklas i takt med att planeringsarbetet fortskrider och omvärlden utvecklas⁹. Föreningen instämmer i detta. En gemensam grundsyn är vital för en lyckad planering av totalförsvaret.

Försvarsberedningen hävdar att den "[...] militära och civila verksamheten i totalförsvaret måste kunna hantera bredden av medel som en angripare kan använda för att försöka nå sina målsättningar. För att undvika sårbarheter som kan utnyttjas av en angripare behöver hela samhället ha beredskap, förmåga och uthållighet att hantera svåra påfrestningar."¹⁰

Denna beredskap nås genom samverkan dels internt och dels mellan de olika sektorerna. Den privata och den offentliga sektorn har olika kompetenser. För att uppnå en robusthet krävs att alla olika kompetenser tas tillvara på.

Vidare lyfter försvarsberedningens rapport hur ansvarsprincipen ställer krav på samordning på både lokal, regional och central nivå mellan det civila och det militära försvaret¹¹. För att näringslivet ska kunna bidra med sina resurser krävs en tydlig struktur för hur berörda aktörer kan involveras i arbetet på de olika nivåerna. Sektoriell eller lokal kompetens får inte ersättas av en nationell allmänkompetens utan arbetet måste ske på alla nivåer i samhället.

Försvarsberedningen konstaterar att det kommer att ta tid för arbetet att nå ett resultat¹². Detta är även näringslivet medvetet om och vi vill därmed återigen lyfta betydelsen av en gemensam

---

⁸ Diarienumr.: 2017-7117. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet: Svar på regeringens uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Ju2017/05789/SSK, Regeringsbeslut II:19, 2017-06-29)*, s. 16

⁹ MSB 2016-25. *Försvarsmaktens och Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps redovisning av regeringsuppdrag om gemensamma grunder för en sammanhängande planering för totalförsvaret*

¹⁰ Ds 2017: 66. Försvarsberedningen. *Motståndskraft: Inriktning av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021-2025*, s.65

¹¹ Ds 2017: 66. Försvarsberedningen. *Motståndskraft: Inriktning av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021-2025*, s.33

¹² Ds 2017: 66. Försvarsberedningen. *Motståndskraft: Inriktning av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021-2025*, s. 49

grundsyn men även gemensam utbildning och övning. Det är under arbetets process som ett värde skapas. Därför vill vi lyfta vad myndigheten kan göra redan idag för att i sinom tid nå ett lyckat arbete i samverkan.

3. Företagens roll inom totalförsvaret

För att näringslivet ska kunna delta i arbetet krävs att värdet för näringslivet tydliggörs. Näringslivet behöver i deras delaktighet, känna att de inte endast bidrar med information för statliga lägesbilder, utan även själva kan dra nytta och lärdom av den verksamhet som det offentliga önskar bedriva. Privat-offentlig samverkan är ett sätt att utan tvång eller hierarkier stärka samhällets säkerhet. Genom samverkan fördelas risker, information, ansvar och kostnader mellan de involverade aktörerna. Genom samverkan minimeras även risken att ett dubbelarbete utförs. Samverkan är ett komplement såväl till aktörernas egna åtgärder för driftssäkerhet och risk- och krishantering som till reglering från statens sida.

MSB måste därmed ha kunskaper om och förståelse för näringslivets utveckling och villkor för att kunna initiera samverkan m.m. på realistiska grunder. Myndigheten bör vidare ha särskilda insikter i frågor som rör näringslivets nytta och behov av risk- och sårbarhetsanalyser och sektorsövergripande beroenden.

MSB lyfter i tidigare nämnd rapport¹³ betydelsen av väl utvecklade nätverk och en fungerande plattform för informationsutbyte där både privata och offentliga aktörer deltar. Föreningen anser att detta är rätt väg att gå även gällande totalförsvaret. Myndigheten bör kunna vara en samlad kontaktpunkt för företagen i deras arbete med säkerhet och krisberedskap, även om kontaktpunktens roll kan bli att förmedla kontakten vidare. För detta krävs att myndigheten bygger upp ett bra nätverk, inte bara hos offentliga aktörer utan även hos näringslivet.

MSB har inom flera områden, inte minst IT-säkerhet, bedrivit ett särskilt arbete på detta sakområde, vilket i stort varit framgångsrikt. Exempelvis förvaltar MSB ett flertal lyckade nätverk för privat-offentlig samverkan inom informationssäkerhetsområdet. Dessa nätverk har möjlighet att bli forum för diskussion och utbyte av lärdomar och kunskap, vilket skulle gynna företagets utveckling. På sikt kan detta i sin tur öka konkurrenskraften. Som uttrycks i rapporten präglas nätverken av att skapa förutsättningar för att kunna dela information på enkla och förtroendefulla sätt aktörer emellan¹⁴. På samma vis vore det en klok idé att inrätta liknande nätverk för privat-offentlig samverkan inom totalförsvarsområdet. Genom dessa nätverk kan en nivå av tillit etableras genom gemensamma värderingar och arbetsätt. Dock innebär behoven andra krav och därmed även större behov av förtroende än samverkan för kris.

Självklart krävs tid och engagemang för att aktörerna ska känna förtroende och vara beredda att dela information och erfarenheter. Därmed är det av vikt att tydliggöra för näringslivet hur de själva gynnas av detta samarbete. Vidare presenterar MSB i sin rapport hur nätverken inom

---

¹³ Diarienum: 2017-7117. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet: Svar på regeringens uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Ju2017/05789/SSK, Regeringsbeslut II:19, 2017-06-29)*, s. 13

¹⁴ Diarienum: 2017-7117. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet: Svar på regeringens uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Ju2017/05789/SSK, Regeringsbeslut II:19, 2017-06-29)*, s.13

informationssäkerhet kunnat användas till att identifiera och informera om vilken information som är skyddsvärd samt hur den ska hanteras¹⁵. På samma vis ser vi att ett privat-offentligt nätverk inom området för totalförsvar skulle kunna agera forum för att identifiera vad som är skyddsvärt i samhället ur ett totalförsvarsperspektiv.

4. Rekommendationer inför framtiden – ett "MSB + totalförsvar = MSB++"

Precis som försvarsberedningen lyfter bör parallella strukturer i möjligaste mån undvikas¹⁶. Då näringslivet har mycket svårt att få en överblick över den offentliga sektorns arbete med säkerhet, krishantering och totalförsvar måste statsmakterna bli tydligare i vem som gör vad och kommunicera detta till dem som behöver informationen. För detta arbete är MSB lämplig huvudman. Det offentliga bör vara tydlig med vilken leveransförmåga och vilka krav som staten önskar att företagen ska ha, utifrån detta bör man skriva tydliga avtal. MSB bör, i sin roll som expertmyndighet på krisberedskapsfrågor, ha en viktig roll i att driva på, stödja och revidera arbetet med civilt försvar samt hur företagen indirekt kan stödja militärt försvar och krigsviktiga företag.

Föreningens erfarenhet är dock att det tidigare funnits, främst kulturella, svårigheter att integrera näringslivsaspekten i linjeverksamheten på ett bra sätt. MSB, i sin helhet, bör förstå och diskutera varför företag blir viktigare för att samhället ska kunna hantera olika påfrestningar. Det behöver från start vara tydligt *varför* MSB behöver ett perspektiv på företagets ansvar och roll i arbetet med civilt försvar. Samhällets sårbarhet styrs och är, som nämnts, beroende av den privata verksamheten, och vice versa. Sårbarheten är därför ett gemensamt ansvar. För detta krävs dock att det finns en gemensam bild av inbördes beroendeförhållanden i samhället, att det finns ett gemensamt intresse för ett stabilt samhälle och en gemensam känsla av ansvarstagande. Viljan förutsätter ett medvetandegörande som i sin tur förutsätter en god analys. Det räcker inte att det finns en stark politisk vilja att arbeta med företag, utan det offentliga måste aktivt tillskansa sig kunskapen och förmågan att veta hur. Återigen blir vikten av gemensamma styrande dokument och processer central.

Myndigheten bör därmed skaffa sig en gedigen överblick över olika samarbetsmönster och modeller. Hit hör också kunskap om författningar och regelsystem som påverkar villkoren för att engagera och dela information med företagen. Särskilt viktigt är det att följa den internationella utvecklingen och lära av andra länders erfarenheter. MSB bör mot denna bakgrund också ta initiativ till forskning och studier inom det offentliga beroende av företag vid krig.

På grund av näringslivets centrala roll för samhällets funktion är det särskilt viktigt att få in näringslivet i alla MSB:s processer. Det är viktigt att skapa gemensamma föreställningar om företagets roll och delaktighet, då olika synsätt leder till olika arbetssätt. Samtidigt är det naturligt att myndigheten behöver olika arbetssätt för de olika behoven och de olika uppgifterna. Det finns hos såväl myndigheter och företag kunskap och erfarenheter som är värdefulla och måste tas tillvara om MSB vill utveckla det civila försvaret i en hållbar riktning. Det bör bli ett ansvar för hela

---

¹⁵ Diarienum: 2017-7117. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Stärkt privat-offentlig samverkan på informations- och cybersäkerhetsområdet: Svar på regeringens uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (Ju2017/05789/SSK, Regeringsbeslut II:19, 2017-06-29), s.17*

¹⁶ Ds 2017: 66. Försvarsberedningen. *Motståndskraft: Inriktning av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021-2025, s. 80*

myndigheten – inte endast för en civilt försvar/totalförsvarssektion - i verksamhetens olika, enskilda processer.

MSB behöver identifiera verksamhet/processer vilka bedriver för näringslivet relevant verksamhet och utveckla samverkan med näringslivet om dessa frågor. MSB bör här överväga om det finns ett behov av en nationell plan för företagens roll i skyddet av samhället – från kris till krig – för myndigheter och sektorer att följa och inte enbart den ”företagsplanering” som grundsynen anger¹⁷.

Hur planerar vi för en förändrad värld när den är i kraftig förändring? Hur undviker vi att vi bygger upp strukturer och processer som inte är agila eller robusta, och som inte följer förändringarna på marknaden? Hur balanserar vi önskan att nå resultat och inte gå fram för fort? Föreningen är av uppfattningen att det, inte minst med den globala affärsutvecklingen och den snabba tekniska utvecklingen, är direkt olämpligt att skapa en offentlig struktur ner i näringskedjan (under systemleverantörer). Ansvar för staten bör istället vara att agera motor för näringslivet att engagera värdenätverken (Tier 1, Tier 2) i processerna.

Rollen som motor handlar om att ta initiativ till projekt, risk- och sårbarhetsanalyser samt att kontinuerligt lyfta fram betydelsen av att näringslivet och den offentliga sektorn arbetar tillsammans med samhällets säkerhet, beredskap och civila försvar. Denna uppgift ligger väl i linje med MSB:s roll. Det är inte rimligt att Försvarsmakten ska ta denna roll, utan bör ligga på MSB som har förmåga till överblick och helhetssyn.

Erfarenheterna från inte minst Finland visar att det mest effektiva sättet att anpassa till det företagsnätverk näringslivet utgör är att skapa samverkansstruktur utifrån näringslivsaktörer. Likt finska NESAs går det att bygga på regionala kluster eller branschorganisationer och på så sätt nyttja företagens egna samverkansplattformar – som pooler – för att identifiera sårbarheter, analysera beroenden, öva företagen och rekommendera investeringar och åtgärder där brister finns. Att genom avtal kontraktera näringslivsplattformar för att, utifrån direktiv, bedriva samverkan är en effektiv modell vilket MSB bör granska. I ett första skede föreslår SOFF att MSB söker skapa avsiktsförklaringar med näringslivsaktörer om viljan av att ta större ansvar för skyddet av samhället och att, tillsammans, värka fram former utifrån de olika förutsättningarna respektive sektor/kluster av företag verkar inom.

Det blir även viktigt att förmedla erfarenheter. I likhet med finska NESAs bör MSB på sikt få en god inblick i olika samverkansmönster, samarbetsprojekt och olika metoder för samverkan för att kartlägga, öva och åtgärda brister hos företagen relaterat till totalförsvaret. En viktig uppgift blir därför att kunna beskriva och förmedla sådan kunskap till andra aktörer; från livsmedel till transporter till tillverkande industri. Det kan handla om internationella erfarenheter som bör kunna inspirera till svenska initiativ. Det kan också handla om lokala samarbetsprojekt i en kommun eller bransch som kan utgöra förebild eller tjäna som exempel för andra med likartade förutsättningar. MSB bör bli en viktig förmedlare av sådan kunskap – från näringslivscluster till kluster – för att ta initiativ till sektorsövergripande samarbete.

MSB kan även spela en viktig roll i att driva på även det militära försvarets krav på leveransförmåga gentemot företag. Företagen arbetar aktivt med kontinuitetsplanering för att bedöma beroenden

---

¹⁷ MSB 2016-25. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap & Försvarsmakten. *Sverige kommer att möta utmaningarna: Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering av totalförsvaret*, s.12

inom värdekedjan, men få scenarier har koppling till samhällets utmaningar med kris och krig. MSB har god kompetens inom exempelvis förmågebedömning samt hot- och riskbedömning, vilket med ett annat perspektiv (främst ett näringslivsperspektiv men även med krigets krav) kan ge företagen värdefullt stöd. Försvarsmaktens typfall för kriget är ofta svåra att relatera till för många företag. För totalförsvaret kan MSB:s kompetens bättre relatera till företagens nätverkskedjor.

Men det är även viktigt att identifiera vad som inte fungerar och var exempelvis lagstiftningen brister. Sverige har en fungerande teknisk säkerhetscertifiering och en särskild upphandlingslagstiftning finns för försvarsrelaterade produkter och tjänster (LUFS). Men vi har även flera för området centrala utredningar och propositioner – alla i olika stadier – som direkt eller indirekt berör skyddet av samhället. Den nya säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen är särskilt intressanta. Det som fortsatt saknas är en säkerhetsprövning av leverantören/företaget om denne kan agera oberoende av främmande makt, dvs om företaget kan hantera tjänster eller leverera produkter till för samhället viktiga områden utan att företaget kontrolleras eller styrs av främmande makt.

5. Skyddsvärd samhällsviktig verksamhet?

Ett av de allvarligaste hoten mot svensk säkerhet, vid sidan av de militära, är angrepp på vårt digitala samhälle. Den ökade digitaliseringen erbjuder främmande makt fler möjligheter att störa och påverka samhället. Det finns flera frågeställningar som bör beaktas, bl.a. att identifiera sektorer, organisationer och företag som anses vara särskilt kritiska för Sveriges totalförsvarsbehov såväl i fredstid som i tider av konflikt eller ökad beredskap samt att identifiera nödvändiga åtgärder för hur dessa ska skyddas. Utifrån ett totalförsvarsperspektiv bör begreppen för skyddsvärda objekt identifieras och vilka preventiva åtgärder och resurser som krävs för att möta hotbilden. Vidare behöver staten försäkra sig om att leverantörer av samhällsviktig verksamhet (exempelvis IT- och telekom, energi) även gör nödvändiga och tillräckliga riskbedömningar som både beaktar tekniska och affärsmässiga riskbedömningar (beroende ställning, risker i leverantörsvärdekedjan).

För avvägningen av granskning av leverantörer av känsliga produkter, tjänster, samt utkontraktering till samhällsviktig verksamhet, har MSB en särskild roll. Då både avseende riktlinjer gällande offentliga inköp avsedda för offentlig sektorns nyttjande samt privata aktörers inköp av känsliga produkter, tjänster samt utkontraktering ämnade för samhällsviktig/kritisk verksamhet av betydelse för civilt försvar.

SOFF ser här ett behov av en klar och tydlig definition vilka områden i samhället som är skyddsvärda. Både den nya säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen öppnar för en bredare tolkning. Dock utan att MSB har förskrivningsrätt. Däremot har myndigheten ansvar för bedömningen av vad som är skyddsvärt för civilt försvar varför myndigheten bör föreslå regeringen vilka områden i samhället som är skyddsvärda.

SOFF är av uppfattning att samhällsviktiga verksamheter explicit bör skrivas in i Säkerhetspolisen- och Försvarsmaktens föreskrifter. På liknande sätt som företag som arbetar med försvarsmateriel screenas, genom exportkontrolllagstiftningen bör en obligatorisk och juridiskt bindande säkerhetsbedömning införas av pålitligheten för leverantörer inom samhällskritiska områden. Hotet mot vårt samhälle påkallar en grundlig bedömning av pålitlighet och oberoende från en främmande stats påverkan av och krav på att nyttjas för politiska syften eller för spioneri. Säkerhetsbedömningen bör leda till en auktorisation om leverantören bedöms pålitlig och bör omfatta alla som hanterar och driver samhällskritisk verksamhet.

6. Vad kan göras inom nuvarande myndighet?

Samarbete med näringslivet blir ett alltmer naturligt inslag i MSB:s verksamhet. Det är dock viktigt att MSB noga uppmärksammar de skillnader som finns mellan offentlig sektor och näringsliv. MSB måste arbeta på ett sådant sätt att det väcker respekt och skapar förtroende hos näringslivets företrädare. Detta är särskilt viktigt i arbetet inom ramen för olika forum, inte minst om MSB ges en roll kopplat till Försvarsberedningens förslag om inrättandet av ett näringslivsråd.

MSB:s roll är att vara den som mot företagen företräder den offentliga sektorn på central nivå, utan att ta över andra centrala myndigheters uppgifter och roller. Eftersom det i första hand är andra offentliga aktörer, inte enbart försvarsmyndigheter utan även bevakningsansvariga myndigheter i övrigt, som samverkar med näringslivet och ställer krav på företags leveransförmåga bör MSB likt NESAs ha en viktig roll i att stödja och utvärdera dessa offentliga aktörers arbete och kontakter med företag.

Detta kan ta sig uttryck i att initiera studier och forskning, samla in lärdomar från praktik och forskning, bedriva omvärldsanalys av näringslivet; hot, möjligheter, krishanteringsförmåga och på områden med relevans för området i övrigt samt insamla erfarenheter från initiativ till praktisk samverkan inom området.

Utöver de övergripande behoven behöver MSB även utarbeta en idé om hur myndigheten direkt kan stödja näringslivet oavsett om det rör kris eller krig, exempelvis genom arbete med deklARATIONER, standarder, skrifter och handböcker, ny kunskap, hot- och riskanalyser, metoder för beroendeanalys. Näringslivsperspektivet bör ges särskild tyngd inom områden som kriskommunikation, operativ krishantering på lokal, regional och nationell nivå, arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser, etc. Dessa grundläggande funktioner gynnar även ett starkt civilt försvar.

Ett område som särskilt bör prioriteras är former för att ta del av MSB:s kunskap om olika hot och risker. MSB bör, tillsammans med Försvarsmakten, överväga vilket behov företagen har av utbildningar, kunskap, övning och vägledning som MSB kan erbjuda och under vilka villkor företag kan tänka sig att aktivt medverka i planeringen och/eller exempelvis övningar.

MSB bör även avsätta resurser för uppföljning av resurssatsningar där näringslivet varit del, då dylik uppföljning och analys kräver en ökad kunskap och förståelse för företagens förutsättningar. Även tillskapandet av processer för att återförande av resultatet externt och internt inom MSB bör prioriteras, liksom kompetensutveckling relevant för civilt försvar. En viktig fråga rör finansiering av projekt där företag är en part. Bristen på resurser minskar aktörernas vilja att noggrant undersöka gemensamma risker, identifiera sårbarheter och initiera samverkansprojekt. Det är sannolikt att krigets krav kommer att innebära andra åtgärder, exempelvis avseende reservkraft, lager, osv. Att undvika duplicering blir centralt samtidigt som, vilket den finska modellen tydligt påvisar, tilldelning av anslag måste ske med ytterst kort handläggningstid för att skapa förutsägbarhet och möjligheter till långsiktig planering för företagen.

7. Framgångsfaktorer för företagens delaktighet i totalförsvaret?

För ett lyckat samverkansarbete kommer det att krävas mätbara mål. Nedan redovisas två framgångsfaktorer som vi tror är värdefulla för att arbetet ska lyckas;

Företagen ser nyttan med civilt försvar. Det är viktigt att företagen ser fördelen med att samarbeta med offentliga aktörer. Både för egen del, men också ur ett vidare samhällsperspektiv. Företagen måste uppfatta att de har något att vinna på att förbereda samhället för krig och att det inte bara gynnar det offentliga. Risk finns annars att företagen uppfattar krigets krav som belastande - ”något som kostar” - och att de i sådana fall vill ha ersättning för arbetet. För företagen är det viktigt att arbetet med att stärka civilt försvar är konkret och utgår från identifierade problem och runt identifierade åtgärder vilka företagen *förstår* och *delar*. Är inte nyttoaspekten tydlig så är risken stor att företagen inte vill samarbeta på de offentligas premisser. Vidare ska det tydligt framgå till företagen att deras delaktighet kan öka robustheten i företagens verksamhet, till fördel för konkurrenskraft.

MSB:s roll, mandat och uppgifter måste vara tydliga. För att arbetet ska bli framgångsrikt måste såväl företagen som de offentliga ha ett stort förtroende för MSB. Förtroendet är viktigt för att MSB ska kunna agera pådrivande i utvecklandet av civilt försvar. Det omfattar även hur MSB är organiserat vad gäller näringsfrågor. Ingen förvirring får råda beträffande myndighetens vilja att stötta och utveckla företagens förmåga att bidra till skyddet av Sverige.

Stockholm den 26 mars 2018

För Säkerhets- och försvarsföretagen,

Robert Limmergård
Generalsekreterare

Annika Avén
Projektledare, föredragande